

SZLAKI SPACEROWE

Dla przybliżenia turystom licznych walorów krajoznawczych Przemyśla został utworzony system turystycznych szlaków spacerowych, które prowadzą do najciekawszych miejsc i obiektów na terenie administracyjnym miasta. Szlaki są wyznakowane zgodnie z zasadami przewidzianymi dla szlaków spacerowych. Trasa każdego z nich tworzy pętlę. Znaki szlaków mają kształt kwadratu 10 cm x 10 cm, po przekątnej podzielonego na dwa trójkątne pola, z których górne jest koloru białego, a dolne w kolorze danego szlaku.

Przemyśl składa się z pięciu głównych części (dzielnic): Śródmieście (ze Starym Miastem), Zasanie (na północy), Lwowskie (na wschodzie), Pikulice (część miejscowości Pikulice przyłączona do miasta; na południu) oraz Kruhel (na zachodzie).

Na dzień dzisiejszy systemem Przemyskich Szlaków Spacerowych objęte są trzy najatrakcyjniejsze turystycznie dzielnice i prowadzą przez nie trzy trasy:

- **Śródmiejski Szlak Spacerowy im. Księcia Przemysława – Założyciela Miasta,**
- **Zasański Szlak Spacerowy im. Orląt Przemyskich**
- **Kruhelski Szlak Spacerowy im. bł. Jana Balickiego (ten ostatni częściowo przebiega również przez Śródmieście).**

Śródmiejski Szlak Spacerowy im. Księcia Przemysława – Założyciela Miasta (kolor niebieski), obejmujący najcenniejszą krajoznawczo (zwłaszcza historycznie) część miasta, swoją nazwą upamiętnia księcia Przemysława, władcę zachodniosłowiańskiego, lechickiego plemienia Lędzian (zwanych też Lachami), które zamieszkiwało nasz region we wczesnym średniowieczu. Od imienia księcia Przemysław pochodzi nazwa dawnego stołecznego grodu Lędzian, a obecnie miasta – Przemyśl.

Położenie Szlaku: Pogórze Przemyskie (fragment Pogórza Karpackiego).

Długość szlaku: 3,5 km.

Trasa: Stare Miasto – Wzgórze Zamkowe (265 m n.p.m.) – Wzgórze Trzech Krzyży (288 m n.p.m.) – Zniesienie (353 m n.p.m.) – Stare Miasto.

Ważniejsze atrakcje na trasie:

- Rynek Starego Miasta
- archikatedra rzymskokatolicka
- Zamek Kazimierzowski
- Park Zamkowy
- fragmenty umocnień Twierdzy Przemyśl (część pierścienia wewnętrznego)

- Wzgórze Trzech Krzyży (288 m n.p.m.)
- Zniesienie (353 m n.p.m.) z Fortem XVI "Zniesienie" i Przemyskim Parkiem Sportowo – Rekreacyjnym
- kościół i klasztor Karmelitanek Bosych
- kościół i klasztor Karmelitów Bosych
- fragmenty murów miejskich (kilkadziesiąt metrów od szlaku)
- Wieża Zegarowa (nieopodal szlaku)
- pomnik Świętego Jana Pawła II (nieopodal szlaku)
- archikatedra greckokatolicka (pierwotnie kościół Jezuitów)
- kościół Franciszkanów Konwentualnych

Zasański Szlak Spacerowy im. Orłąt Przemyskich (kolor czerwony) ukazując najcenniejsze krajoznawczo fragmenty dzielnicy Zasanie, upamiętnia również młodych Polaków broniących tej części miasta przed Ukraińcami w listopadzie 1918 roku, a później walczących także na prawym brzegu Sanu (bitwa pod Niżankowicami 13 grudnia 1918 r.).

Położenie szlaku: Pogórze Dynowskie (fragment Pogórza Karpackiego).

Długość szlaku: 9 km.

Trasa: Plac Orłąt Przemyskich – Lipowica (343 m n.p.m.) – Winna Góra (278 m n.p.m.) – Plac Orłąt Przemyskich.

Ważniejsze atrakcje na trasie:

- Pomnik Orłąt Przemyskich
- kościół Św. Trójcy i opactwo Benedyktynek
- budynek dawnej synagogi (obok stacji paliw)
- cerkiew i klasztor Bazylianów
- kościół Salezjanów
- Cmentarz Zasański
- odcinek pierścienia wewnętrznego Twierdzy Przemyśl
- Lipowica (343 m n.p.m.) z Fortem XVIII "Lipowica" i obeliskiem Polaków pomordowanych tutaj przez Niemców w czasie II wojny światowej
- obelisk Pax Vobis
- obelisk przy ul. Monte Cassino
- Winna Góra (278 m n.p.m.) z Fortem XIX "Winna Góra" (rezerwat florystyczny lnu austriackiego "Jamy").

opr. Jakub Kalinowski

Kruhelski Szlak Spacerowy im. bł. Jana Balickiego (kolor żółty)

W dzisiejszym świecie pełnym zabiegania za sprawami materialnymi, trudno jest o dystans do

otaczającej nas rzeczywistości. Często w turystyce również zaczyna dominować zasada by zobaczyć jak najwięcej w jak najkrótszym czasie, gdzie nie ma już chwili na zadumę i kontemplowanie odwiedzanych zabytkowych i ciekawych miejsc.

Odnowiony szlak im. Bł. Ks. Jana Balickiego, jest trasą turystyczną, która łączy ciekawe zabytki, przyrodę i miejsca widokowe. Upamiętnia osobę księdza Jana, którego życie związane było z Przemyślem, gdzie realizował swoje powołanie, i pomagał najbardziej potrzebującym. Wędrując szlakiem spacerowym postarajmy się znaleźć czas na refleksję nad własnym życiem w oparciu o bogaty i trudny życiorys ks. Jana, który nazywany jest „mocarzem pokory” i uznawany był za świętego przez ludzi którzy mieli okazję go poznać osobiście.

Obecny szlak nie powstałby gdyby nie zaangażowanie Pana Władysława Jakubca, mieszkańca Kruhela Wielkiego, który swoją inicjatywą „zaraził” wiele osób, dzięki którym udało się w 2004 roku wytyczyć i uroczystie otworzyć szlak spacerowy. Od tego czasu, po kilku latach starań, dzięki wsparciu Prezydenta Miasta Przemyśla w 2015 udało się, przemyskiemu Oddziałowi PTTK im dr. Orłowicza, gruntownie odnowić oraz wydłużyć szlak. Szlak spacerowy (pętla) jako jedyny wśród tras turystycznych na mapie Przemyśla przebiega przez zabytkową część miejskiego cmentarza.

Długość szlaku to 12,80 km, oznakowany biało-żółtymi kwadratami.

Czas przejścia ok. 4 godz., należy doliczyć czas na zwiedzanie położonych przy nim obiektów

Przebieg szlaku: Archikatedra Rzymskokatolicka - ul. Zamkowa - ul. Królowej Jadwigi – aleje Parku Miejskiego – ul. Sanocka – ul. Witoszyńska – ul. Kruhela Wielki – Wapielnica 394 m n.p.m. (skrzyżowanie szlaków turystycznych) – Przełęcz pod Wapielnicą – ul. Pasteura - ul. Przemysława, alejka spacerowa wzdłuż fortu XVI Zniesienie i Kopca Tatarskiego, parking pod Kopcem - ul. Przemysława - ul. Grochowska - Cmentarz Główny - ul. Przemysława - ul. Sucharskiego - ul. Pelczara - ul. Popiełuszki - ul. Kapitulna - Archikatedra Rzymskokatolicka.

Archikatedra rzymskokatolicka

Szlak zaczyna się i kończy przy archikatedrze rzymskokatolickiej, która jest najstarszą świątynią w Przemyślu. Początki budowy to 1460 rok, jej powstanie zawdzięczamy fundacji króla Władysława Jagiełły, który był w Przemyślu wiele lat wcześniej. Poczynając od XV wieku do dnia dzisiejszego

świątynia zmieniła swój wygląd zewnętrzny. W udostępnionych do zwiedzania kryptach świątyni, można zobaczyć pochówki przemyskich biskupów i ludzi świeckich, oraz relikty romańskiej rotundy św. Mikołaja. Gotyckie prezbiterium, wykonane z ciosów kamiennych z wąskimi, ostro zakończonymi oknami, żebrowanym sklepieniem, przenosi nas w czasy początków budowy świątyni czyli XV w. Malowidła na sklepieniu prezbiterium oraz kaplica Najświętszego Sakramentu, budowana jako kaplica Drohojowskich, gdzie w podziemiach chowano zmarłych z tego rodu, to przykłady renesansu. Natomiast dominujący barok w nawie głównej i kaplicy Świętego Krzyża popularnie nazywanej fredrowską, zawdzięczamy biskupowi Aleksandrze Antoniemu Fredrze, który w XVIII wieku postanowił zmienić wygląd świątyni. Katedra to również sanktuarium maryjne dzięki umieszczonej w ołtarzu bocznym cudownej figurze Matki

Boskiej

Jackowej.

W Katedrze, znajdują się relikwie bł. Jana Balickiego. Modlić się można przy nich w prawej nawie świątyni, przy najstarszym ołtarzu św. Stanisława. W dole tego ołtarza wykonanego z czarnego marmuru znajduje się relikwiarz z doczesnymi szczątkami błogosławionego. Sam relikwiarz zdobiony jest mottem życiowym ks. Balickiego „dobrze Panie żeś mnie upokorzył...” , oraz kratkami konfesjonału, gdyż znany był jako bardzo dobrym spowiednik. Ludzie, chętnie klękali przy jego konfesjonale, który znajduje się w świątyni, z tyłu lewej nawy bocznej. W kaplicy przy prawej nawie, w ołtarzu znajduje się relikwiarz ze szczątkami św. biskupa Józefa Sebastiana

Pelczara.

Podążając za znakami szlaku idziemy pod górę ul. Zamkową, gdzie po lewej stroni mijamy najstarszą uczelnię wyższą w Przemyślu czyli Wyższe Seminarium Duchowne, którego początki sięgają 1687 roku. Oprócz kaplicy seminaryjnej z malowidłami Henryka Rosena, który wykonał również malowidła w katedrze ormiańskiej we Lwowie i freski w kaplicy papieskiej w Castel Gandolfo, możemy zobaczyć salę pamięci poświęconą ks. Janowi. W seminarium rozpoczął swoją formację duszpasterską jako alumn, potem był profesorem dogmatyki aż w końcu rektorem. W jednym z pokoi zgromadzono wiele pamiątek po ks. Janie. Skromne umeblowanie potwierdza opowieści o nim, jako o człowieku, który nie przywiązywał wagi do dóbr materialnych, który dzielił się z innymi wszystkim co miał, sam nie dbając zbyt o siebie. Przez większość swojego życia ks. Jan mieszkał w pokojach seminaryjnych. Jako rektor był świetnym gospodarzem, który oprócz spraw formacji alumnów dbał również o obiekt, remontując go i dokupując przyległe grunty. Za czasów jego rektorstwa znacznie zwiększała się liczba powołań nawet do 120 kandydatów na 25 miejsc. Jako rektor ks. Jan brał na siebie wielką odpowiedzialność przy wyborze alumnów. Miał dar rozeznawania prawdziwego powołania, w tym z pewnością pomagała mu częsta modlitwa w kaplicy. Każdy wiedział, że jeśli rektora nie ma w swoim pokoju to z pewnością znajdą go pogrążonego w modlitwie w kaplicy przed Najświętszym Sakramentem.

Zamek Kazimierzowski

Idąc dalej skręcamy za ogrodzeniem seminaryjnym w lewo w ul. Królowej Jadwigi, która biegnie u podnóża Wzgórza Zamkowego. Prowadzi nas ona do Parku Miejskiego, gdzie na wzniesieniu po lewej stronie zobaczymy kapliczkę Najświętszej Marii Panny z figurą, która niegdyś stała przy moście na Sanie. Dalej alejkami parkowymi obok placu zabaw wychodzimy na ul. Parkową i schodzimy do ul. Sanockiej. Ulicą tą, która jest jednocześnie drogą krajową nr 28 prowadzącą z Przemyśla w Bieszczady, dochodzimy do dzielnicy Kruhel Wielki. Skręcamy w lewo w ul. Witoszyńską i idziemy lekko pod górę, dochodzimy do ul. Kruhel Wielki. Idąc coraz wyżej zobaczymy po prawej stronie drogi, drewnianą cerkiew greckokatolicką pw. Wniebowstąpienia Pańskiego z pierwszej połowy XVII wieku, będącą jedną z najstarszych istniejących w regionie cerkwi. Obok znajduje się dzwonnica o konstrukcji słupowej z XVIII wieku. Zbaczając ze szlaku w ul. Leszczyńską dojdziemy do neogotyckiego kościółka z 1914 roku. Szlak nie przypadkowo dochodzi do tej dawnej podprzemyskiej wsi, gdyż to w niej ks. Balicki założył zakład poprawy dla dziewcząt zwany „Domem Bożego Miłosierdzia”, który prowadziły Siostry Opatrzności Bożej. Budynek zakładu nie przetrwał do naszych czasów. Ks. Balicki często przemierzał pieszo trasę z seminarium do zakładu, by służyć swoją pomocą i radą dla dziewcząt, które w zawierusze wojennej pogubiły się moralnie, lub stały się sierotami. Nim dojdziemy do węzła szlaków turystycznych na Wapielnicy, po drodze zobaczymy drogowskazy wskazujące miejsce gdzie w przeszłości wydobywano wapień. Na skrzyżowaniu szlaków skręcamy w lewo, gdzie po kilkuset metrach spotkamy w lesie po prawej stronie drogi, miejsce z obeliskiem w kształcie macewy poświęconym zamordowanym w tym miejscu ponad 2000 Żydom. W 1942 roku zostali tu przetransportowani z przemyskiego getta, zastrzeleni i pochowani. Po latach ekshumowano kilkaset ofiar i pochowano w zbiorowym grobowcu na cmentarzu żydowskim w Przemyślu. Wychodząc z lasu widać po prawej stronie rozległą panoramę. Na horyzoncie dostrzec można Karpaty Brzeźne które leżą na terytorium Ukrainy i wchodzi w skład Karpat Wschodnich. Droga omija wzgórze z usytuowaną na szczycie baterią 3A „Kruhel”. Bateria była ważnym elementem wspierającym rdzeń Twierdzy Przemyśl. Ul. Pasteura dochodzimy do stoku narciarskiego z

wyciągiem krzeselkowym i całorocznym torem saneczkowym.

Wyciąg krzeselkowy

Obok górnej stacji wyciągu zobaczymy ceglana bramę forteczną, prowadzącą do fortu XVI „Zniesienie”. Idąc brukowaną aleją wzdłuż fortu mijamy Krzyż Zawierzenia. Postawiony w 2000 roku upamiętnia jubileusz dwóch tysięcy lat chrześcijaństwa, oraz jest symbolem zawierzenia miasta Przemyśla Bożemu Miłosierdziu.

Krzyż Zawierzenia

Aleją dojdziemy pod Kopiec Tatarski. Ten tajemniczy kopiec owiany legendami z pewnością służył w odległej przeszłości jako obronny punkt obserwacyjny. Alejką dochodzimy do wiaty piknikowej wkomponowanej w baterię forteczną „Kopiec Tatarski”.

Kopiec Tatarski

Po dojściu do ul. Przemysława skręcamy w prawo, by za chwilę zejść w lewo ul. Grochowską. Po drodze mijamy po prawej stronie teren cmentarza wojskowego, gdzie oprócz kwater poległych polskich żołnierzy, znajduje się Grób Nieznanego Żołnierza z 1925 roku, pomnik poświęcony Polakom pomordowanym przez NKWD na Kresach Wschodnich, oraz pomnik upamiętniający zbrodnię ludobójstwa Polaków przez ukraińskich nacjonalistów. Dochodząc do ul. Przemysława, bramką wchodzimy na teren cmentarza Głównego, który najpierw jako cmentarz choleryczny, przekształcony został w 1855 roku jako publiczny. Schodząc aleją cmentarną, na polu nr 20 po prawej stronie zobaczymy kwaterę z grobami sióstr felicjanek.

Grobowiec sióstr felicjanek

W jednym z nich jest pochowana dwudziestoletnia siostra zakonna Maria od św. Fabiana, która w 1910 oddała swoje życie jako ofiara ekspiacyjna za zgorzenie jakie miało miejsce na Jasnej Górze. Dokonano tam kradzieży koron i sukienki z cudownego obrazu Matki Boskiej, a w niedługim czasie jeden z zakonników zamordował swojego rodzonego brata. Siostra Fabiana, chcąc zadośćuczynić Bogu za te nieprawości jakie się dokonały, otrzymała zgodę od swojego

spowiednika ks. Balickiego na tą ofiarę. W tydzień po spowiedzi, zapadając nagle na zdrowiu siostra Fabiana zmarła. Jej pogrzeb był wielką manifestacją wiary niemal wszystkich mieszkańców miasta.

Skręcając alejką w prawo mijamy pole nr 19 z najstarszymi pomnikami nagrobnymi, które zostały przeniesione ze starego, nieistniejącego cmentarza przy ul. Cmentarnej obecnie ul. Konarskiego. Dalej za znakami dochodzimy do głównej alejki gdzie skręcamy w lewo, dochodząc do kaplicy cmentarnej z 1859 roku. Stojąc naprzeciw wejścia po lewej stronie zobaczymy grobowiec bł. Ks. Balickiego.

Grobowiec bł. ks. Jana Balickiego

Gdy zmarł ks. Balicki 15 marca 1948 roku, pochowano go w grobowcu kapituły a dopiero po 7 latach przeniesiono o osobnego grobowca usytuowanego przy kaplicy. Gdy został ogłoszony błogosławionym jego szczątki złożono w relikwiarzu w archikatedrze przemyskiej. Sam grobowiec został wyremontowany i ozdobiony figurą ks. Balickiego wraz z jego atrybutami. Do dnia dzisiejszego mieszkańcy Przemyśla tłumnie odwiedzają grób „mocarza pokory”. Młodzi proszą o dobre rozeznanie drogi życiowej, o pomyślność w zdaniu egzaminów, starsi o łaskę zdrowia. Stojąc na wprost grobowca kierujemy się na prawo, a na końcu alejki ponownie w prawo by dość do bocznego wyjścia z cmentarza. Stąd ul. Przemysława w lewo, gdzie za zakrętem dojdziemy lekko pod górę do ul. Sucharskiego, a następnie w ul. Pelczara. Przechodząc przez ul. Popiełuszki po lewej stronie mijamy klasztor i kościół ss. Karmelitanek, dalej schodzimy ul. Kapitulną wprost do archikatedry, gdzie kończy się szlak.